

{ koaderno } **Garazi Goia**

Lasaitu edo errudun sentitu

Inor ezin da lasaitu eta inork ezin du atsedean hartuz disfrutatu, aldi berean errudun sentitzen bada. Atsedean hartzen dudanean errudun sentitzeko joera daukadala da, ordea, nire arazoa. Europar gizarte hau itxuratzen duen lan etikak nire denbora librearen probetxugarri diren aktibitateekin bete behar dudala gogorarazten dit. Behin eta berriz. Lasaitzea huts egi-tea bezala da.

Ez dira nire hitzak, baina hegazkinean eserlekuaren aurrean topatu dudana aldizkarian irakurri ditudanean nireak izan zitezkeela pentsatu dut. Atsedean hartu nezakeen denbora laburrean zutabe hau idazten ari nintzen, eguneroko errutina hiru orduz atzeratuta zebilkien eta lokartu berri zen alaba alboan nuela.

Aste honetan ere hitz horiek benetan adierazgarri diren egoera baten aurrean topatu naiz. Emakumeen aldeko kanpaina baten bultzatzailea izateko proposamena egin didate lantegian. Helburu ezberdinak ditu egitasmoak, baina, besteak beste, talentu handiko emakumeak lantegian sustatu eta garapen aukerak ematea lortu nahi dugu; eta orokorrean, datorren urteko apirilera hiru mila pertsonako sail batean %30 emakumeak izatea. Egun, %25 baino ez dira.

Ezin izan nion ezezkoa eman proposamenari, nahiz eta atsedean hartzeko asmoa (eta ziurrenik beharra) nuen.

Oreka berri ere desorekatuta. Baina, hegazkinean irakurri dudana artikulu horrek zioen moduan, kasu honetan benetan errudun sentituko nintzateke.

Emakumearen Nazioarteko Egunaren ildotik bi istorio aipatu nahiko nituzke.

Aste honetan, Londresko finantza etxe ezagun batean, zuzendaritza taldekoek lantegiko emakume guztiei diru sari bat eman diete dendara joan eta urteko koloreko soineko erakargarriak erosteko. Eta lankide gizonezkoen aurrean dotore azaltzeko. «Zein urtetan gertatu zen hori?», galdetu du batek sinesgogortasun ukituz. Hain zuzen horixe da egoera hobekien laburtzen duen galdera. Ez dago beste ezer esan beharrik.

Lagun batek film labur bat zuzentzeko diru laguntza jaso berri du aniztasuna sustatzen duen erakunde baten eskutik. “Mercury 13” misioaren istorioa jorratzen ari da.

Ipar Amerikako hamahiru emakumek NASAREN espazio ontzi bat pilotatu ahal izateko sekretupean egin zuten prestakuntza da gai nagusia. Kontatu didan arte ezezguna zitzaidan niri istorioa.

1960. urtean, William Lovelace ikertzaileak emakume bat, Jerrie Cobb, aukeratu zuen espaziora joateko probak egiteko. Emakumeen gaitasuna frogatzea zen helburu nagusia. Ezustekoa eraman zuen, probak egin zituzten denen artean, Cobben emaitzak %5 altuenen artean zudelarik ikustean. Agidanez, emakumeek presio psikologikoa eta bakardadean eman beharreko uneak jasateko gaitasun gehiago azaltzen zuten; oxigeno gutxiago kontsumitzeko ahalmena ere bazuten. Emaitzak aztertu ostean, hamahiru emakume aukeratu zituzten (hortik dator “Mercury 13” izena).

Hegaldiaren simulazioak hasteko egun gutxi batzuk falta zirela, adostutako egitasmoa bertan behera utzi be-

Emakumeen aldeko kanpaina baten bultzatzailea izateko proposamena egin didate lantegian. Ezin izan nion ezezkoa eman proposamenari, nahiz eta atsedean hartzeko asmoa nuen

harko zutela erabaki zuen NASAk, eta horrela jakinarazi zien hamahiru emakumeei. Telegrama motz batekin, azalpen gehiegi eman gabe. Gizonezkoak nahiago zituzten benetako misioetarako.

Azalpenak eskatzen saiatu ziren emakumeak, kexa formalak ere igorri zituzten, baina NASAk eta egitasmo hartan kudeaketa lanetan zebiltzan beste erakundeek ez entzunarena egin zuten.

Aipatzekoa da, proba horietatik sortu zela ondoren aski ezaguna bihurtu zen “Mercury 7” tripulazioa. Gizonezkoak ziren zazpiak, noski.

Hogei urte pasatu ziren NASAk lehenengo emakumea tripulazio batean sartu zuen arte, 1983an Sally Ride izan zen, hain zuzen. Gaur egun %10 baino ez dira emakumeak.

Nola hartuko dugu atsedean oraindik ere hainbeste lan egiteko dagoenean? •

Euskal Herrian izan zen sorginen inguruko auzietan Inki-sizioak eskua sartu zuela kontatu izan digute behin eta ber-
riz, baina agian ez da hain arrunta jakitea inkisidore bati esker libratu zirela hainbat eta hainbat pertsona, euren aurka-
ko auzia Nafarroako Gorteko epaile zibilak hasi eta gero. Urte-
en poderioz gure imajinario kolektiboaren parte bilakatu dira sorginak. Mundu osoko mitolo-
gian agertzen dira pertsonaiok, modu desberdinetan irudikatu-
ta, baina, oro har, emakume za-
harrak dira, itsusiak eta arropa zaharrez jantzitakoak.

Gaiak luzerako emango luke eta gauza gehiago eta hobeto azaltzeko gogoz gelditu da Juan Ignacio *Juainas* Paul Arzak. Hala ere, Euskal Herrian izan ziren sorgin auziei buruz dakienaren pintzelada txiki batzuk behin-tzat ekarri dizkigu lerrootara.

Sorginkeriaz asko aritu izan zara zure lanetan, ikuspuntu objektibo batetik gainera, historialaria zaren unetik.

Horri buruz hitz egiteko sorgin-
keria tradizionala eta talde sor-
ginkeria bereizi behar ditugu,
neurri handi batean zerikusirik
ez dutelako. Talde sorginkeria,
nik dakidala, ez zen inoiz egon.
Beraz, epe konkretu batean sor-
tutako asmakizuna izan zen. Er-
di Aroaren bukaera aldera eta
Aro Modernoaren hasieran,
agintarien artean talde sorgin-
kerietan sinisten zuen jendea
ugaltzen joan zen. Hala, Europa
gehiena ukitu zuen korronte bat
sortu zen.

Akelarreak egiten zituztela, beraz, ez da egia.

Hainbat kronika idatzi zituen
Leandro Fernandez de Morati-
nek, Francisco de Goyaren lagun
batek, XIX. mende hasieran, Zu-
garramurdiko sorginkeria pro-
zesuaren inguruan. Kontatuta-
koa egia balitz bezala, kronikek
sekulako ospea hartu zuten.
“Akelarre” hitzari dagokionez,
euskarekin lotutako auzietan
ematen diren ergelkeriak tarte-
ko, zera gertatu zen: betidanik

DATUAK Historialaria da Juan Ignacio «Juainas» Paul Arzak donostiarra. Bere hitzetan, «historialari nafarra». 1978an «Eibarko sozialismoa» liburua argitaratu zuen. Horrez gain, euskal gizartearen inguruko artikulak argitaratu izan ditu komunikabideetan.

«Talde sorginkeria ez zen inoiz egon, epe konkretu batean sortu zen asmakizuna izan zen»

toki makartsuei “aker-larreak” deitu izan bazaie ere, une horretan Urdazubiko abadeak ikusi zuen bazuela abagune bat, eta, “aker-larreak” toponimo bat bazen ere, sorginen bilerei horrela deitzen hasi zen. Frantsesez *lande du bouc* esaten zieten lur horiei, baina frantsesek sekula santan ez dute esango sorginek *lande du bouc* egiten dutela. *Sabbat* egiten dute. “Aker-larreak” hitza segituan aldatu zen, eta, hala, “akelarre” gelditu zen. Elgorriagan badago, adibidez, “Akerlurra” deitzen den leku bat.

Bada, Goyak pintatu zituen koadro famatuek, bata 1798koa eta bestea 1823koa, beste izen bat zuten hasieran, baina, XIX. mendean, izena aldatu zieten eta orain “Akelarrea” deitzen dira. Are gehiago, katalanez idatzitako artikulu bat irakurri nuen behin eta “akelarre” hitza erabiltzen zuten. Eta okerreña da euskaraz ere erabiltzen dugula!

Zugarramurdik ospea izan du, baina, beste leku batzuetan ere izan al ziren sorginkeria auziak?

Zugarramurdiko prozesutik gorde dena Madrilgo Artxibo Historikoan dago. Hori da Henningсен ikerlariak maisuki ikertu duena. Nafarroan, ordea, 1610 baino lehen prozesu ugari egon ziren eta bertan gorde dira. XVI. mendea, hala ere, aberatsa, kontraesankorra, gorabehera ugarikoa edo aldakorra izan zen. 1575 eta 1576 artean 25 herri inguruko herritarrak izan ziren epaitu, torturatu eta zigortuak. Epaila zibilak, Nafarroako Gortekoak, gogor eta sutuagoak izan ziren Logroñoko inkisidoreak eurak baino. Bigarrenek, inkisidoreek libratu zituzten akusatatu batzuk eta jokaera askoz apalagoa izan zuten. Desberdina izanda ere, antzeko zerbait esan daiteke Urdazubi eta Zugarramurdiko prozesuari buruz ere.

Salazar y Frias inkisidore jaunak, elizako zenbait goi karguren laguntzarekin, baretu eta neurri batean zuzendu ere egin zuen Baztan-Bidasoan prestatzen ari zen sarraskia. 1610eko Logroñoko Autofedean, baina, ez zuen beste bi inkisidoreen fe-

de itsua gainditzeko indarririk izan. 1614an frogatu zuen, ikerketa ikaragarri bat egin ondoren, akusazio guztiak gezurra zirela. Esaterako, argi utzi zuen sinesgaitza zela Donamariako biztanleen %60 susmopean egotea, aitorpenetan gezur ugariak zeudela azaleratu zuen...

Sorgin gehienak emakumeak dira. Gainera, zaharrak eta gaizki jantzita irudikatu ohi ditugu.

Egia esateko, akusatuen artean denetik egon zen, baita aberatsak eta gizasemeak ere. Baina, gaur egun ere, diru asko baduzu errazago duzu abokatua lortzea eta babestua egotea, ezta? Bada, pentsa garai haietan... Nekazari eta emakumeek, bereziki alargunak eta zaharrak izanez gero, oso zail zuten horrelako prozesu bati aurre egitea. Horri gehitu behar zaio XIII. mendetik aitzinera, gutxi gorabehera, elizak emakumea baztertu zuela, deabrutu. Emakumea zen begizkoa botatzeko gaitasuna zuena, bereziki hilerokoarekin zegoenean, tratadista haiek esaten zuten. Eta zenbat eta zaharragoa, arriskutsuagoa, hilerokoa areagotzen omen zitzaielako. Deabruaren jostailutzat zituzten.

Graxiana emakume horietako bat izan al zen?

Berari leporatu zioten sorgin maistra izatea. Antza denez, Zugarramurdi Urdazubiko monasterioaren menpe zegoen, baina epaiketa baten bitartez lortu zuten bereiztea. Urdazubikoek elizaren kontrolarekin jarraitu zuten eta horrek dirua esan nahi du. Akusazioak hasi zirenean baziren gizarte mailako gatazkak ere tartean: jauntxoak edo haien menpekoak, elizaren kontra zeudenak... Horrela agertu ziren agoteak, eta Graxiana ere tartean zegoen.

Zer zen, beraz, sorgina izatea?

Sorginkeria tradizionalan ahalmen bereziak zituzten pertsonak zeudela sinesten zen. Aipatzen ziren gauzen artean honakoak daude: haurrak hiltzeko, jendea gaixotzeko, uztak

urratzeko eta ekaitzak ekartzeko gaitasuna. Gertaera txar guztiak sorginek egindakoak ziren. Gauzak ulertzeko modu bat lortzen zuten horrela. Egundut uste ekaitzak sorginek ekarriak direnik inork esango duenik. Agian, hori bai, begizkoan sinesten dutenak egongo dira.

Sinesmen guztiak aldakorrak dira, egokitu egiten dira, eta kasu horretan ere hori gertatu zen. Juduei, kataroei eta beste batzuei leporatu zizkieten gauzak leporatu zizkieten, harrezkerotik, talde sorginkeriar. Herejeak ziren, eta herejeak izateko nahi eta nahi ez deabruarekin elkartu behar ziren, deabrua gurtu behar zuten, Kristo ukatu, Belcebu ipurdian musukatu eta larrrua jo berarekin, hegan egin... Lasai egoteko motiborik ere bazegoen, ez pentsa: garaiko jakintsu erlijiosoeak agertu zuten, larru jotze haietatik deabruaren seme-alabarik ez zen jaioko...

Zer dela eta ezin zen deabruaren seme-alabarik sortu?

Idatzi zituzten tratatuetan agertu zuten deabruak inkubo eta sukubo itxura har zezaketela, sexu harremanetarako gizaseme edo andre itxura hartuz. Bada, esperma sukubo itxura zutenean hartu eta inkubo forma zutenean bota egiten omen zuten, hau da, umea beti gizasemearena da, haziaren jatorria.

Eta sorginak torturatzen al zituzten inkisizio garaian?

Torturak ohikoak ziren garai hartan, bai epaiketa zibiletan bai erlijiosoetan. Hori bai, torturatu baino lehen egia esateko eta lagunak salatzei aukera ematen zieten: «Egia –bat eta bakarra– esan eta libratuko zara. Esaten ez baduzu torturarekin jarraituko dugu, eta beso bat galtzen baduzu edo hiltzen bazara zure errua izango da».

Oinazeari aurre egin zioten batzuk egon ziren. Esaten zuten, nahiago zuten horrela hil gezurra esateagatik infernura joatea baino. Beste batzuek, ordea, torturak jasanezinak egiten zitzaizkielako, epaileek entzun nahi zutena esaten zuten. Nafarroako Artxiboan gorde diren

JUAINAS PAUL ARZAK HISTORIALARIA

XVI. mendean epaituak izan ziren emakumeen memoriaren defendatzaile sutsua da Juainas. Egiari helduz, «sorgin» deskribapena errotik ezabatu nahi du.

Nagore Belastegi Martin

«Emakumea zen begizkoa botatzeko gaitasuna zuena, bereziki hilekoarekin zegoenean. Eta zenbat eta zaharragoa, arriskutsuagoa, hilekoa galtzerakoan pozoia areagotzen omen zitzaielako»

«Aurkitu izan ditut salaketak sendabelarrak erabiltzeagatik. Sendabelarrak betidanik erabili dira, izan zuen jaitsiera bat eta orain berriro erabiltzen dira»

prozesuetan ikus daitezke horrelako hainbat kasu, ugari.

Pelikuletan sorginak ikustea ez da arraroa. Aipagarria da Alex de la Iglesiaren «Las brujas de Zugarramurdi» lana.

Pelikula hori grabatu behar zutenean nik berehala esan nuen, «zer egin behar dutela?», eta, esan zidaten, «lasai, ez du zerikusirik historiarekin, 'alexada' bat da». Ados (barreak). Neurri batean, filmetan izugarriak jasan zituzten emakume normalak izan zirela aldarrikatzen ari garen seinale da hori.

Noiz amaitu ziren sorginkeria auziak Euskal Herrian?

1614an Salazar y Friasek egin zuen ikerketa horren ondotik. Baina, hala ere, sorginen gaineko susmoak ez ziren desagertu. Luzaroan iraun zuten. Horren lekuko, epaiketa txikiak ere egon ziren. Gipuzkoan, adibi-

dez, Lezoko apaiz batek sekula-koak esan zituen.

Maite Lakar ikerlariak jendeak esaten zituenak grabatu zituen 2000tik 2004ra bitartean. Bortzirietan eta Baztan inguruan egin zituen elkarrizketak. Nik horri buruz idatzi nuen artikulua batean, "El akelarre, una invención afortunada" deiturikoa. Pentsa, jendea oraindik ere sorginei buruz mintzatzen zen; hori bai, ez zen talde sorginkeriarik ageri. Sorgin bakanak ziren, lamiekin harremana dutenak.

Egun badaude oraindik ere korrante batzuk sorginkeriarekin lotzen direnak.

Amorru ikaragarria ematen dit oraindik sorginkierietan sinesen dutenak badaudela ikusten dudanean. Ikerlari batzuek proposatu zuten, agian, talde sorginkeria paganismoarekin lotu zitekeela. Talde sorginkeria ez da existitu! Sorginkeria tradi-

zionalaren gaineko sineskeria bai, egon da, eta segitu du. Afrikan edo Nepalen, adibidez, xamanak daude. Beste sorginkeria mota bat da, tradizionala.

Orain asko erabiltzen dira sendabelarrak. Horiek ere lotu izan dira sorginkeriarekin.

Aurkitu izan ditut salaketak sendabelarrak erabiltzeagatik. Sendabelarrak betidanik erabili dira, izan zuten jaitsiera bat eta orain berriro erabiltzen dira. Ez dut sorginkieririk ikusten horretan. Belarrekin ibiltzen ziren emakumeak ziren, besterik ez. Gertatu zen ere sendabelarrak erabiltzen zituztenak kristautu egin zirela, eta, ondorioz, dena delako edabea prestatzen ari zirela lau kredo eta aitagurea esaten zituztela. Pentsa, Zubietan San Juan bezperan belarrak erre eta suaren gainetik pasa behar da, "txarra kanpora, ona barrura" esanez. Belarrak bedeinkatu

egiten dira. Suarenak sorginekin ez du zerikusirik, baina bai ekinozioarekin. Druidek ere aipatzen zuten hori eta badu bere logika, firmamendua aztertzen zutelako. Lehen ideia horiek guztiak nahastu egiten ziren eta orain gauza bera egiten dugu; gauzak nahastu eta auskalo zer ateratzen den hortik!

Antibiotikoak duela gutxi asmatuak dira, lehen sendabelarrekin aritzen ziren, lehen haur gehiago hiltzen ziren bezalaxe. Ohitura bazuten haurra txikia zela gurasoekin oheratzeko. Ito-ta edo ohetik eroriak, pila bat hiltzen ziren. Gaitzak ere arruntagoak ziren. Kontuan har dezagun hemen higieenea XVIII. mendeko aurkikuntza izan zela. Hori baino lehen garbitzea ohitura arraroa zen, ia bekatua, Ameriketako indigenak usaindu zuten bezala! Zuri, zibilizatu, kristau izerdituta, burdinazko koraza eta guzti, hango berotan!

Marisol RAMIREZ | ARGAZKI PRESS

IKUSMIRA NORABIDEA

«Feministok iraultzarako prest». Duela ez hainbeste dezenteko iraultza zen Martxoaren 8a egutegian morez tindatzea. Hori lortu da. Eta duela gutxira arte iraultza dezentekoa zen “feminista” hitzari tokia egitea Martxoaren 8an eta hortik aparteko gainontzeko egunetan. Hori ere lortu dela dirudi. Eta pozik beharko genuke, baina ez nago hain pozik. «Emakumeak zoriondu egin behar dira egun honetan eta eskerrak eman egiten duten lan guztiagatik», entzun diot esaten

telebistaren mikrofonoaren aurrean paratu den bati. Ai, ai, ai... ea norabidez erraten ari ote garen... Bidegurutzean bi aukera daude: gezi txikiari segitu eta azaleko aldaketa horretan geratu, parekidetasuna lortu den ilusio faltsuaren gainean, «nahikoa egin dugu» esanez, gure buruari gezur txikitari. Edo gezi handiari segitu, bide luzeagoa eta nekezagoa egin, hankara lotutako harri astun bakoitza askatu eta bidean segi, segi, segi... amagoia.mujika@gaur8.info

Ezkerretik eskuinera Jon, Mikel eta Egoitz Zapiain, dagoeneko sagardotegiko martxaren erreleboa hartzeko prest dagoen belaunaldi berria. Alboko orrialdean, merkaturatu berri duten produktu berria: Bizi-Goxo sagardoa.
Jon URBE | ARGAZKI PRESS

ZAPIAINEN BIZI-GOXO

Baserriko ganbarako betiko errezil sagarra munduko edozein mahaitan gozatzeko moduko edari hotz bihurtua

Bizi-Goxo izena du, eskusiboki errezil sagarrez egina dago, hiru urteko lanaren emaitza da eta hasiera batean postrerako sagardo bezala izendatu duten arren, bestelako tarreetan ere tokia izan dezakeela ikusten da, aperitiboan kasu, edo norberak gustu duenean.

Bost mendeetako tradizioa duen Astigarragako Zapiain sagardotegiak produktu berri berria jarri du merkatuan, tradizioetik eta berritasunetik maila paretsuan edaten duena.

Miguel Zapiainek agertu duenez, lau urteko epean belaunaldi aldaketa emateko asmoa dute, eta dagoeneko martxa batean ari dira Mikel, Jon eta

JENDARTEA / amagoia.mujika@gaur8.info

Zapiain sagardotegiak produktu berria merkaturatu berri du, Bizi-Goxo postreko sagardoa, garraztasuna eta gozotasuna edari hotz batean bilduta. Ez da, baina, airetik sortutako produktua: euskal baserrietako ganbaretan eta sukaldeetako plateretan hainbeste presentzia izan duen errezil sagarra dauka sustraian.

Egoitz, erreleboaren belaunaldia. Produktu berriak asko dauka, beraz, belaunaldi berritik. «Dena etxean egindakoa; hasi ideiatik eta bukatu diseinuan. Dena mahai honetantxe sortu da, eta guretzat oso garrantzitsua da hori», esan du Miguelek. Mimo handiz egindako produktua da, ez alferrik hiru urte pa-

satu dituzte lanean, nahi zuten kalitatera iritsi arte. «2013an hasi ginen produktu berri honekin lanean. 2014ko uztarekin proba bat egin genuen, baina ez zitzagun emaitza gustatu. Orduko saiakeratik ikasitakoak eta 2015ean izandako uzta onak parte handia izan dute orain atera dugun produktu honetan.

Egia esan, oso gustura gaude produktuaren kalitatearekin», segitu du Mikel Zapiainek.

Bizi-Goxo sagardoak bi erpin dauka: gozotasuna eta garraztasuna. Mundu mailako ardogintzan badira gozoa eta bizia uztartzen dituzten produktuak, originalak eta komertzialki erakargarriak direnak, Sauternes, Oporto eta Alemaniako ardo gozoak kasu. Kanadako *cidre de glace* edo izotz sagardoak ere izan dituzte inspirazio iturri.

«Guk errezil sagarra hartu dugu, berandu heltzen delako eta, gainera, naturalki kontzentratzen delako. Garraztasun handia dauka eta aberatsa da azukretan. Historikoki gure baserrietako ganbaretan gorde izan den sagarra da, negu guztian irauteko gai delako. Errezil sagarra, usteldu beharrean, ura galdu eta zimurtu egiten da, naturalki gertatzen den kontzentrazio prozesuaren bidez. Ura galtzen duenean kontzentratzen da azukretan, aromatan eta garraztasunean». Eta Euskal Herrian hainbeste tradizio duen errezil sagarretik sortu dute Bizi-goxo: 10 graduko alko-

hola duen eta, hala ere, litroko ehun bat gramo azukre dituen edaria. «Eta gozoa izan behar duela pentsatu arren, ez da gozoa. Garraztasun nabaria dauka eta gozoa eta garraztaren arteko konbinaketak produktu indartsua osatzen du», agertu du Mikelek.

Hasiera batean postrerako pentsatutako edaria zen, baina gero eta gehiago dastatu, gero eta aukera gehiago ikusten dizkiote. «Gure betiko sagardoak balio du aperitiborako, balio du lehen eta bigarren plater baterako, berdin haragiarekin edo arrainarekin, baina postre gozo batekin ez da ondo etortzen. Eta gure betiko sagardoak duen hutsune hori bete nahi genuen», segitu du Mikelek.

Bizi-Goxoren oinarrian errezil sagarra dago, Euskal Herriko sagar barietate ezaguna. «Euskal etxeetan asko erabili izan da errezil sagarra; konpota egiteko, sagar erreak egiteko... Oso garantzitsua iruditzen zaigu gure produktuak oinarri bat izatea, zimendu bat. Inspirazioa eta berrikuntza oso ondo daude, baina

une batean zure buruari galdetu beharra daukazu 'zer daukat nik etxean horrelako zerbait eskaini ahal izateko?'. Euskal Herrian altxor handia daukagu sagar barietatei dagokionez, denetarik daukagu, eta hau egiteko egokiena errezil sagarra da. Base-rietako ganbaran lau hilabete- an egon daitekeen sagar bat, usteldu beharrean zimurtu egiten dena, zerbait kontatzen ari zaizu. Horri eutsi behar zaio», gaineratu du Miguelek.

Bizi-Goxo 7-8 gradu artean dastatu behar da eta, aukeran, digestiboak edo antzeko produktuak edateko pentsatutako kopan. «Hotzaren etsaiak gara gu, edari bat hotzegi edaten duzunean ez duelako inolako aromarik izaten, ez onerako eta ez txarrerako. Eta kopa gomendatzen dugu, produktuaren aromak indartzeko», agertu du Mikelek. Baina albotik bere aita Miguelek nabarmendu duenez, «hau guztia teoria da, produktu berria delako. Akaso gero praktikan gauza batzuk zuzendu beharko ditugu, baina kontsumitzailearekin batera ikasteko

prest gaude». Bizi-Goxo sagardoa bere estutxe eta guzti saltzen da, litro erdiko botila 15 euro inguruan. «Pareko kalitateko ardoen parean edo merkeago».

Produktu berri bat merkatura-tzerako orduan, Mikelen esanetan, kezka nagusi bat izaten da: «Guk nola interpretatu dugun produktua eta kontsumitzaileak nola interpretatuko duen. Alferrik da hiru urtean lanean aritzea eta esanahi bat ematea produktuari gero, merkatuak, erabat beste modu batera ikusten badu. Oraingoz harrera oso ona izan du produktuak, dagoeneko salgai dago eta pozik gaude», jarraitu du.

NIGERIATIK SAGARDO BILA

Miguelen esanetan, «produktu hau akaso ez da mundu guztia- rentzako izango, baina lasai esan dezakegu munduko edozein mahaitan jar daitekeela, maila goreneko kalitatea daukako. Munduko edozein mahaitan atera daiteke Bizi-Goxo duintasun guztia-ekin eta originaltasun guztia-ekin, lehen mailako produktua delako».

Eta honaino iritsita, betiko sagardoak lortu al du munduko edozein mahaitan egotea? «Ari gara, baina oraindik lana dago egiteko. Duela hamar urte ez genuen imajinatu ere egiten gure sagardoak mundu mailan bidea egingo zuenik. Badira horrelako produktuak eskatzen ari diren bezeroak eta gu harrituta gaude munduko zein tokitatik etortzen zaizkigun sagardo eske. Azken asteetan Nigeriatik deitu digute. Bertako enpresa batek deitu digu gure sagardoa bertan merkaturatu nahi duela esanez. Zer bide egingo duen? Auskalo, baina duela hamar urte ez zitzaigun burutik pasatu ere egingo Nigeriako enpresa batekin arituko ginenik. Eta joan den astean Danimarkako bi enpresa etorri ziren».

Berritzeko beharra ez da seinale txarra. «Eguneroko lanetik atera eta haize freskoa da horrelako produktuak kaleratzea. Gainera, beste kontsumitzaile baten aurrean jartzen zara, eta hori erronka interesgarria da beti», bukatu du Miguelek.

Ikusiaren ikusiz, eszitazioa galdu

Maidar lantzi Goienetxe

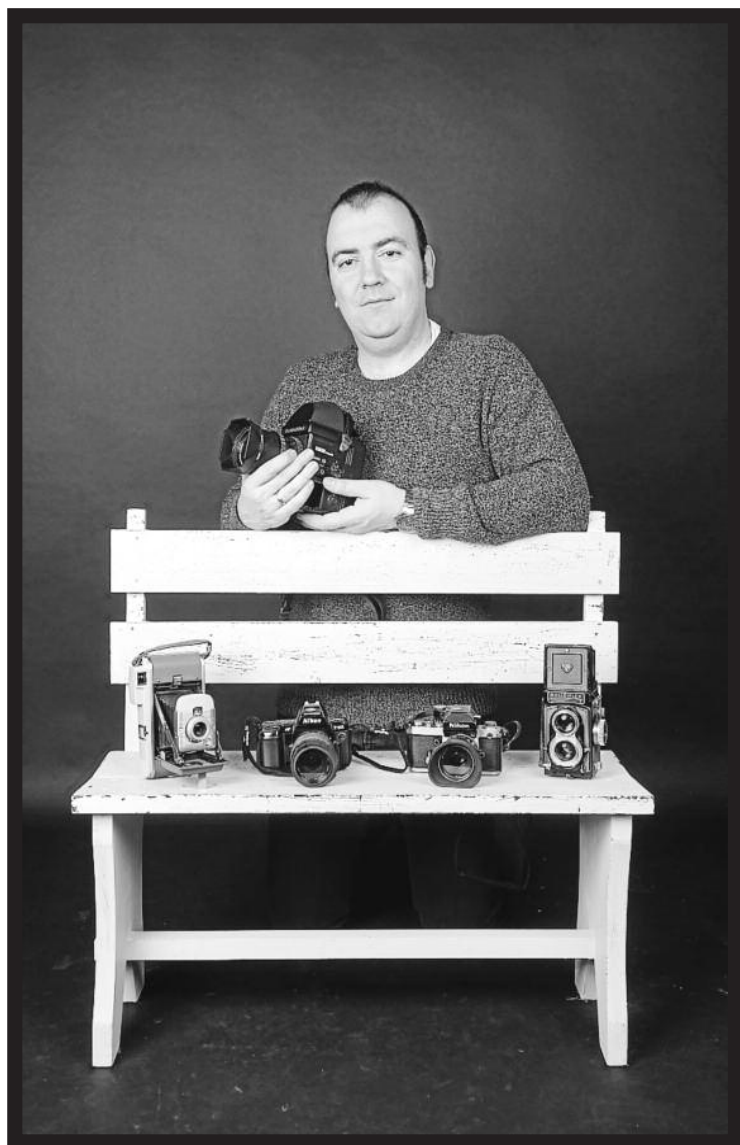
Gutxiago hunkitzen omen gara. Indarke-
ria eta sexu

irudien aitzinean eszitatzen gaitasuna galtzen ari garela dio Bartzelonako Pompeu Fabra Unibertsitateko azterketa batek. Egoera emozionalak, adibidez plazera eta kitzikadura, denbora errealean neurtzeko eskala berri bat erabili dute ikertzaileek, "The Affective Slider" izeneko. Eta tresna horrekin enpirikoki frogatu dute estimulu eszitanteek ez digutela lehen adina eragiten.

Zientzialarien ustez, "desentsibilizazioaren" arrazoa, segur aski, hedabideetan mota honetako hainbertze eduki azaltzea da. Hala, 90eko hamarkadan hagitz kitzikagarritzat jotzen ziren irudiek karga emozional txikiagoa dute orain. Zein neurritan aldatzen ditu esperientziak gure emozioak eta adierazpenak? Eta plazera eta eszitazioa?

Berdin ikusten al dute irudi bera adineko pertsona batek eta gazte batek? Eta heldu batek eta haur batek? Dagoeneko dena ikusia dutela aditu izan diegu zaharrei. Begiekin mundua jaten dute, berriz, umeek. Pertsona baino mugikor gehiagoz osatutako mundua. 7.300 milioi tramankulutik gora.

Pentsatzekoa da horien bidez egunero irudiak partekatzeak, eta orokorrean, telebistaren, ordenagailuaren edo edozein pantailaren bidez iristen zaigun estimulu pilak eragina duela gure emozioetan. Anestesiaren ondorio berak izan ditzake. Harritzeko gaitasuna txikitzea ekar dezake. Baina ez hori bakarrik: zer den errealtatea eta zer fikzioa bereizteko zailtasunak ere sortzen ditu. Zenbat begiratzen dugu kanpora eta zenbat pantailara? Mugikorrarekin ohituta dagoenak zalan-tzan jartzen ditu jasotako irudiak. Ez ditu sinesten. Ohituta ez dagoenak bai, ordea. Ez da egia zaharrek dena ikusia dutenik. •

Dendan museo txiki bat dute, argazki kameraz osatua. Marisol RAMIREZ | ARGAZKI PRESS

infraganti AITOR RODRIGUEZ

Argazki kamera bat jarri zioten eskuetan Aitor Rodriguezi oraino ume zela. Gogor heldu zion tramankuluari, harik eta argazkigintza ofizio bilakatu zaion arte. Kontua, baina, harago doa; egunero hobetzeko ahaleginean dihardu, eta ahalegin hori saritu diote: One Eyeland webguneak aipamen berezia egin dio bere argazki bati.

Familia oso bat argazkigintzari emanda, hala irudika ditzakegu Rodrigueztarrak. Aita Angelek zabaldu zuen bidea, eta Aitor eta Xanti semeek indartsu heldu zioten aitak jaurtitako sokari, hark zabaldutako bidea egiten jarrai

zezaten. Hiruretako edonor izan zitekeen lerrootako protagonista; hirurek dituzte lehen lerrora ekartzeko arrazoiak, hirurek egin dute bidea argazkilartzan, hirurek dute zer kontatua. Baina gurea aktualitatea da, eta aktualitateak markatzen digu agenda, baita protagonistak proposatu ere. Eta aktualita-

teari jarraiki, Aitor Rodrigueze-kin (Azpeitia, 1976) egin dugu hitzordua, bere aitak zabaldu zuen Angel Argazkiak dendan. One Eyeland webguneak bere argazki bati aipamen berezia egin dio, eguneko argazki *–picture of the day–* izendatuz.

Hasieran adierazi bezala, argazkigintzari emandako sendia da Rodrigueztarrena, eta anaia Xantirekin egin du Aitorrek bidearen zatirik handiena. Oroitzen du 11-12 urteren bueltan hartu zuela esku artean bere lehenengo argazki kamera; nola ez, aitak anaia eta bie oparitua: «Hasiera hartan, baina, ez ninduen gehiegi erakarri; jolasera-ko beste gailu bat gehiago zen eta kito». Urte gutxiren buruan –Aitorrek 13 bat urte zituela–, baina, aitak denda zabaldu zuen. Hala hasi ziren Aitor eta Xanti dendan denbora igarotzen, aitaren jardunari so. Dendan egiten zuena adi jarraitzeaz gain, aitak kanpoan egiten zituen lanetara ere –adibidez, ezkontzak– joaten hasi ziren. «Aita zuzenean lanean ikusten hasi nintzenean hasi zitzaidan haren jarduna gustatzen; egindako lanaren ostean jendea dendara etortzen zen argazkien bila eta aitak zorionak jasotzen zituen. Ikusten nuen gure aitak jendea gustura uzten zuela, eta horrek satisfazio handia eragiten zidan», dio Aitorrek.

Urteek aurrera egin ahala, aitak denbora horretan egindako lanei erreparatzen ere hasi zen Aitor. Pase familiarrak egin ohi zituen batik bat –erabat asperitzen ziren anaia eta biak aita zeregin horretan zebilenean–, eta denborarekin hasi zen Aitor Angelen jarduna baloratzen: «Lanaren alde artistikoa baloratzen hasi nintzen, argazki haiei ‘zera’ hori aurkitzen hasi nintzen». «Egia da anaia eta biok –jarraitu du– betidanik izan garela imajinazio azkarrekoak. Hori hala, argazkigintza gure imajinazioa inprimatzeko tresna izan zitekeela ikusi genuen». Ikusi eta ikasi, Bartzelonarako bidea hartu baitzuen Argazkigintza, Bideogintza eta Postproduktzioa ikasteko.

19 urte betetzerako, eta ikasketak amaitu bezain pronto, ai-

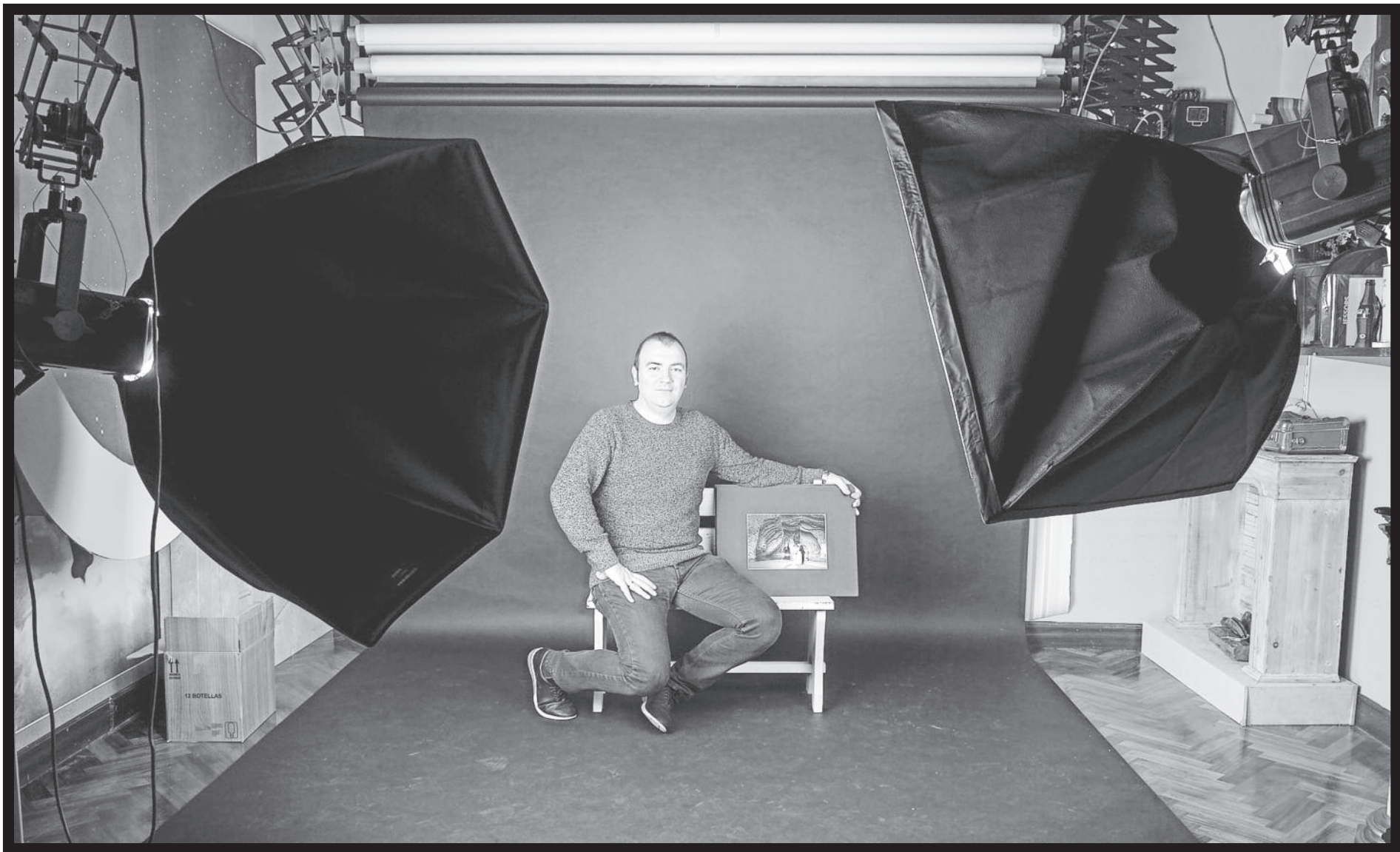
taren dendan lanean zen Aitor. «Egia esan, gehiago ikasi nuen aitarekin lehen hilabeteen Bartzelonan egin nituen hiru urteetan baino. Ikasketak, batez ere, alde teorikotik zuten praktikotik baino gehiago; ofizioa, beraz, aitarekin ikasi nuen».

ERREFERENTZIA SEKTOREAN

Aitor Rodriguezen urte luzetako jardunak, baina, izan du emailtzarik ere. Garrantzitsuena eta azkena One Eyeland webgunearen partetik jaso duen aipamen berezia. «One Eyeland webgune bat da, argazkilari profesional talde batek sortua. Helburu bezala du mundu mailako argazkilari profesional guztiak bateratzea, lehen mailako argazki-base bat izateko asmoz», azaldu du. Hori hala, webguneko arduradunek jasotzen dituzten argazki guztien artean filtro bat egiten dute; minimo batzuk beteta, euren kolektio ofizialean agertzen dira argazkiak. Kolektio ofizialaren baitan hiru aipamen nabarmenak dira bereziki: eguneko argazkia, asteko argazkia eta hileko argazkia.

«Lehenengo filtro hori gainditzea garrantzitsua da jada. Zure izena zabalitzen laguntzen dizu, eta bezeroei egiten duzun lanaren berri emateko baliagarria da, baita norberaren estiloa zabalitzen laguntzeko ere. Prestigioa ematen duen webgune bat da, mundu mailan gainera», adierazi du Aitorrek. Bere lagun baten esanei esker iritsi zen webgunera, eta «ikaragarria» iruditu zitzaioela dio: «Lehen mailako webgune batekin aurkitu nintzen, profesionali begira eginikoa». Hala bidali zituen bere lanak webgunera, urrun iristeko asmo handirik gabe. «Pentsatzen duzu zure argazkiek ez daukatela hainbestearainoko mailarik, ez direla hautatuak suertatuko. Baina nire erreferentzia guztiak daude bertan, eta horrek eraman zidan nire lanak bidali eta zortea proban jartzera», azpimarratu du.

Zoria proban jartzeko, baina, babak heltzean jarri behar. Eta halaxe egin zuen Aitorrek, bai eta asmatu ere: eguneko argazki *–picture of the day–* bezala

Bere estudioan, aipamen berezia jaso zuen argazkia besapean duela. Marisol RAMIREZ | ARGAZKI PRESS

hautatu zuen webguneak bere lan bat. «Zure argazkiak aipamen berezi bat jaso duela jakiteak kristoren txutea ematen dizu, batik bat sona handiko argazkilariek osatutako epaimahai baten erabakiaren ondorio dela dakizunean. Hautatua izan zen argazkiarekin baneukan esperantza apur bat, ondo eginiko lanaren emaitza zen eta», onartu du. Aipamenak, batez ere, argazkilarien sektorean dauka eragina, eta sona irabazteko balio izan dio.

OFIZIOAREN AJEAK

Aitor Rodriguezek, argazkilari gisa, izan du bilakaerarik, baina argazkilaritza berak ere bai, tamaina handiagoan agian. Aitorrek, argazkilari bezala, orain sei-zazpi urte eman zuen saltoa FEPFI Argazkilaritzaren eta Irudiaren Profesionalen Espainiako Federazioan izena eman zuenean. «Ordura arte oso argazkilaritza klasikoa jorratu izan nuen.

Produktu jakin bat eskaintzen genuen, norabide jakin bat jarraitzen zuena, betiere asko aldentu gabe norabide horretatik. Kontua zen jendeak ere hala eskatzen zigula», azaldu du. Federazioan sartzearekin batera, baina, argazkilari ezberdinak ezagutzen hasi zen Aitor, erreferentzia berriekin aurkitu zen... «Ohartu ginen gauzak ongi egiten ginituela, baina hobetu ginitzakeela», gaineratu du.

Aldi berean, baina, gizartearen digitalizazioa eta irudiaren kulturaren indartzea etorri dira: «Horrek beste arazo batzuk ekarri ditu: erretratua gutxietsi egiten da egun eta ez baduzu ezer berri-

«Zure argazkiak aipamen berezi bat jaso duela jakiteak kristoren txutea ematen dizu, batik bat sona handiko argazkilariek osatutako epaimahai baten erabakia dela dakizunean»

«Erretratu soziala egiten jarraituko dut, egunerokotasuna eta pertsonak harrapatzen. Hori, baina, modu kreatiboago batean egin nahiko nuke, irudimenari bide emanez»

tzailerik egiten badirudi ez zaituztela baloratzen. *Selfie*-kin gertatzen dena da, adibidez, argazki originalak ateratzen direla, baina kalitate aldetik hutsaren hurrengoak direla». Jendeak molde klasikoak albo batera utzi

izanagatik ere, errezelotak ere badaudela gaineratzen du Aitor Rodriguezek, «batez ere lan modernoago bat eskatzen dizun horren familiaren partetik».

Kontuak kontu, baina, oso argi dauka Aitorrek

zein den jarraitu nahi duen bidea. Eguneroko momentuak eta, batez ere, pertsonak erretratatzeko du gustuko, eta horretan sakontzea gustatuko litzaioke:

«Adibidez, familiarekin oporretara noanean eta, gauden toki horretako jende heldua, bertako jantzi tradizionalekin, erretratatzeko gustatzen zait». Jendea harrapatzeko beste momentu egoki bat ezkontzetan izan ohi dela gaineratu du, «ongi pasatzen ari direla nabari denean, broma bat egiten den momentua harrapatzean...». Erretratu sozialarekin jarraituko du, beraz, baina modu oso kreatiboan, irudimenari bide emanez.

Eta nola ez, jarraituko du ere bere argazkiak hara eta hona bidaltzen, aipamen gehiagoren bila betiere. «Behin maila horretako aipamen bat lortuta, nire buruarengan gehiago sinesten dut, eta horrek ahalegin horretan sakontzera eramaten nau. Behin aipamen berezi bat jaso badut, zergatik ez bigarren bat jaso?», egiten dio galdera bere buruari Aitor Rodriguezek. •

Aimar Etxeberria Korta

BEHATXULOTIK

Juantxo EGAÑA

KUTXATEKA. FONDO PHOTOMUSEUM

BERGARAKO ALPARGATAGILEEN GREBAREKIKO AZKOITIARREN ELKARTASUNA

XIX. mendearen amaieran artisau-lanean alpargatak egiten zituzten hogeita hamarren bat tailer zeuden Azkoitian; Bergaran, 1868tik aurrera, alpargatak produzitzen hasi ziren bertako tailerretan; XIX. mendeko 80ko hamarkadan, eta josteko makinaren asmakuntzarekin, hauek erabiltzen hasi ziren alpargatak egiteko. Hala, XX. mendearen hasieran, 600 lagunek egiten zuten lan alpargaten industrian Azkoitian; Maulen, berriz, eskulanaren %40 hartzen zuen aipatu industriak. "La Voz Guipuzcoana" egunkari errepublikazaleak, 1890eko kronika batean, Bergarako alpargatagileek egin zuten greba baten berri eman zuen. Soldata duinago baten aldeko borrokan ziharduten, eta zioten nahiago zutela Somorrostroko minetara joan «zortzi errearen truke» lan egitera behartzen zituzten tailer haietara gerturatzea baino. Patronalak soldatak ez igotzeko erabakia hartu zuen, eta 1.000 pezetako multa adostu zuen erabakiaren aurka egiten zuen enpresariarentzat. Irudian, Bergarako alpargatagileekin elkartasunez Azkoitian egindako manifestazio bat ageri zaigu, hainbat guardia zibilen begiradapean egin zena.